

واکسیناسیون موثرترین مداخله بهداشتی شناخته شده برای ارتقای سلامت کودکان

واکسن‌ها و ایمن سازی نقش بسیار مهمی در سلامت جوامع در یک قرن اخیر داشته‌اند. سه دهه از ریشه کنی آبله می‌گذرد، تعداد موارد فلج اطفال به شدت کاهش یافته، مرگ و میر جهانی سرخک نیز افت واضحی داشته، تعداد بیشتری از افراد واکسینه می‌شوند و به مرور فواید ایمن سازی از طریق حفاظت علیه آنفولانزا، مننژیت و سرطان شامل بالغین و نوجوانان می‌شود.

شهرت ادوارد جنر به دلیل آشنا کردن جهانیان با واکسنی است که جان میلیونها نفر را از مرگ شوم ناشی از آبله رهانیده و چندین میلیون نفر دیگر را از ظاهر زشت و وحشتناکی که بر اثر ابتلا به این بیماری ایجاد می‌شود، نجات داده است.

بعد از جنر در سال ۱۸۸۱، پاستور با روی آوردن به سیاه زخم که از بیماریهای مشترک بین انسان و دام است، باسپیل آنرا جدا کرد. او این باکتری را در دمایی بالاتر از دمای بدن حیوان کشت داد تا مایعی برای تلقیح تهیه کند که موجب حمله خفیف سیاه زخم در حیوان شود و حیوان را برای روزی که دچار حمله شدید بیماری می‌شود، ایمن سازد. چهار سال بعد پاستور واکسنی برای نوعی بیماری

که در حیوانات هاری و گاه در انسان آب گریزی خوانده می شد ابداع کرد. با تولید واکسنهای مختلف بشر توانسته است بر برخی بیماریهای مهلک غلبه کند و به سوی ریشه کنی این بیماریها برود. در سال ۱۹۸۰ سازمان جهانی بهداشت ریشه کن شدن آبله را اعلام کرد که یک افتخار در کارنامه بشریت محسوب می شود.

تاریخچه برنامه های واکسیناسیون در ایران به عنوان برنامه های بهداشت عمومی در حقیقت با شروع به کار انستیتو پاستور ایران شروع می شود در سال ۱۳۱۴ شمسی تولید واکسن آبله نیز در انستیتو پاستور شروع شد. تا سال ۱۳۲۴ شمسی که دکتر ابوالقاسم بهرامی رئیس انستیتو پاستور بود، فعالیت های انستیتو پاستور در این مدت عبارت بود از تهیه واکسن هاری، واکسن حصبه و بسیاری از مواد آزمایشگاهی دیگر. تاریخچه تولید بیشتر واکسن ها و سرم های بیماری های انسانی به تاریخچه تاسیس و فعالیت های انستیتو رازی مربوط می شود. از سال ۱۳۳۳ به بعد واکسن سه گانه دیفتری، کزاز، سیاه سرفه برای اداره کل بهداشت ساخته شد. بعدا واکسن های سرخک و فلج اطفال به تولیدات انسانی انستیتو رازی اضافه شد که تولید آن ها به طور عمده مدیون فعالیت های دکتر میرشمسی و همکاران وی می باشد.

سازمان جهانی بهداشت از سال ۱۹۷۵، حمایت فنی در زمینه بیماریهای قابل پیشگیری با واکسن را برای کشورهای عضو سازمان فراهم کرده است. در ستاد مرکزی سازمان جهانی بهداشت اداره ای که این کار را انجام می دهد «گروه ایمن سازی، واکسن و مواد زیستی (IVB)» نامیده می شود.

ماموریت IVB دستیابی به جهانی است که در آن تمام افراد در معرض خطر در مقابل بیماریهای قابل پیشگیری با واکسن مصونیت داشته باشند. این گروه مجموعه ای از اقدامات منجمله تحقیق و توسعه، تنظیم مقررات و کیفیت واکسن، تامین واکسن و بودجه نویسی برای ایمن سازی و تقویت نظام ایمن سازی را پوشش می دهد. این اقدامات توسط سه واحد فنی انجام می شوند:

تحقیقات واکسن

تیم کیفیت، ایمنی و استانداردها

برنامه گسترش ایمن سازی

تمرکز برنامه گسترش ایمن سازی بر روی افزایش حداکثری دسترسی به خدمات ایمن سازی با کیفیت بالا، تسریع در کنترل بیماریها و برقراری ارتباط با سایر مداخلات بهداشتی ای است که می توان در طی جلسات ایمن سازی آنها را ارائه نمود. فعالیتهای شامل:

- تقویت نظامهای ایمن سازی برای گروه سنی کودکان

- تسریع در کنترل و حذف سرخک و کزاز مادران و نوزادان

- ورود واکسنهای جدید

- تامین واکسن و بودجه ایمن سازی

- مراقبت بیماری و پایش پوشش ایمن سازی برای پیشگیری

برنامه گسترش ایمن سازی کودکان از اولین و موفق ترین برنامه های ادغام شده در نظام ارائه خدمات بهداشتی درمانی کشور از سال ۱۳۶۳ بوده است. که سبب شده پوشش واکسیناسیون کودکان زیر یکسال از ۳۷ درصد در سال آغاز برنامه به سرعت به بالای ۹۰ درصد در سال ۱۳۶۸ برسد و تا کنون همواره بالای ۹۵ درصد بوده است.

برنامه گسترش ایمن سازی EPI در جهان در سال ۱۹۷۴ میلادی با ۶ واکسن علیه بیماریهای فلج اطفال، سل، دیفتتری، کزاز، سیاه سرفه و سرخک آغاز شد. در حال حاضر تعداد واکسن در برنامه واکسیناسیون برخی کشورها به بیش از ۲۰ عدد رسیده است. آغاز برنامه گسترش ایمن سازی کودکان در سال ۱۳۶۳ بوده است در سال ۱۳۷۱ پوشش واکسیناسیون به بالای ۹۵٪ رسید در سال ۱۳۷۲ واکسن هپاتیت ب در برنامه ایمن سازی ادغام و از سال ۱۳۷۳ برنامه ریشه کنی فلج اطفال شروع شد. به لطف واکسیناسیون کامل در سال ۱۳۷۵ جمهوری اسلامی ایران، تاییدیه حذف کزاز نوزادی را دریافت کرد و از سال ۱۳۸۰ تا کنون جمهوری اسلامی ایران، عاری از بیماری فلج اطفال بوده است. از سال ۱۳۸۲ با شروع واکسیناسیون همگانی با واکسن سرخک و سرخچه (MR) برنامه حذف سرخک و سرخچه شروع گردید و به دنبال آن بعد از یکسال واکسن MMR (سرخک - سرخچه - اوریون) در برنامه ایمن سازی کشوری ادغام یافت. و در نهایت از سال ۱۳۹۳ واکسن

هموفیلوس آنفلوانزا نیز به برنامه کشوری ایمن سازی افزوده شده است . اکنون برنامه کشوری ایمن سازی با ۱۰ نوع واکسن مورد اجرا قرار می گیرد و بطور قابل ملاحظه ای، باعث کاهش بروز بیماریهای واگیردار (سل - سرخک - سرخجه - اوریون - سیاه سرفه - کزاز - دیفتری - هموفیلوس آنفلوانزا - فلج اطفال و هپاتیت B) شده است.

بر همین اساس و با توجه به اهمیت جهانی واکسیناسیون از سال ۲۰۱۰ تا کنون، هفته واکسیناسیون در هفته آخر ماه آوریل به منظور گرامیداشت و ترویج ایمن سازی برگزار می شود.

